

Цебренко Анастасія Олегівна

студентка 2 курсу факультету психології, політології та соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: **Прохоренко Євгенія Яківна** – доцент
кафедри соціології Національного університету «Одеська юридична
академія», кандидат соціологічних наук, доцент

**СОЦІАЛЬНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ФОРМУВАННЯ
ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ**

Трансформаційні процеси у суспільному житті України, спричинені перманентним перебігом соціально-політичних, економічних кризових явищ актуалізують потребу у дослідженні девіантної поведінки особистості. Якість життя, безпека громадян, ризики щодо дітей та їх майбутнього природно пов'язані з поширенням девіантних явищ у соціумі. Суспільство не може стояти осторонь цього явища, певна реакція завжди супроводжувала девіантну поведінку шляхом реалізації превентивного механізму, покликаного блокувати асоціальні форми людської життєдіяльності. Але й суспільна реакція на прояви девіації зазнала певної історичної еволюції, особливо протягом останніх десятиліть.

Проблема девіантної поведінки вивчається давно, але незважаючи на це в сучасному світі вона не стає менш актуальною. Справа в тому, що відхилення, зазвичай закладається в період статевого дозрівання, так як відбувається в цей період перехід від дитинства до дорослості який пронизує всі сторони розвитку підлітка. Крім того, загальновідомо, що підлітки у наш час є одним з найменш захищених верств населення. Отже, якщо не займатися виявленням і профілактикою девіантної поведінки у підлітковому віці, то ця проблема не зникне сама по собі.

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

Матеріали Всеукраїнського круглого столу
«Трансформація українського суспільства в цифрову еру»

Девіантна поведінка – (від лат. *deviatio* – відхилення) – поведінка, що відхиляється [4]. Е. Дюркгейм розумів під девіантною поведінкою таку, яка не збігається з загальноприйнятими в суспільстві цінностями та нормами [3].

Сучасні знання про девіантну поведінку особистості свідчать про те, що ми маємо справу з надзвичайно складною формою індивідуальної соціальної поведінки, що визначається низкою взаємопов'язаних факторів.

Сутність девіантної поведінки полягає в тому, що людина не дотримується вимог соціальної норми, вибирає відмінний від вимог норми варіант поведінки в тій чи іншій ситуації, що веде до порушення процесу взаємодії особистості та суспільства. В основі відхилень поведінки переважно лежать конфлікт інтересів, цінностей, розбіжність потреб, деформація засобів їх задоволення, помилки виховання, життєві невдачі та прорахунки [3].

Дослідниця Є.В. Змановська визначає такі групи факторів, що детермінують девіантну поведінку особистості:

- зовнішні умови фізичного середовища;
- зовнішні соціальні умови;
- внутрішні спадково-біологічні та конституційні передумови;
- внутрішньо особистісні причини та механізми девіантної поведінки.

Зовнішні фізичні умови девіантної поведінки включають кліматичні, геофізичні, екологічні та інші фактори. Наприклад, такі явища, як шум, геомагнітні коливання, можуть бути неспецифічними причинами агресії або іншої поганої поведінки.

Більш важливим фактором, який діє на поведінку особистості, є зовнішні соціальні умови. До них належать:

м. Одеса, 25 березня 2022 р.

- суспільні процеси (соціально-економічна ситуація, державна політика, традиції, мода, засоби масової інформації тощо);
- характеристики соціальних груп, у які включена особистість (расова приналежність, етнічні установки, субкультура, соціальний статус, приналежність до навчально-професійної групи, референтна група);
- мікросоціальне середовище (рівень і стиль життя сім'ї, психологічний клімат у сім'ї, особистості батьків, характер взаємовідносин у сім'ї, стиль сімейного виховання, друзі, інші значимі люди) [4].

У сучасних умовах основними видами аномальної поведінки сучасного суспільства є алкоголізм, паління, вживання наркотиків, суїцид, азартні ігри. Кожна аномальна поведінка має свої особливості.

Девіантна (відхиляюча) поведінка – це поведінка окремих осіб або груп, які не відповідають загальноприйнятим нормам, а отже, вони порушують ці норми. Девіантність є наслідком збою в процесі соціалізації особистості: через порушення процесу ідентифікації та індивідуалізації, така особистість може легко впасти в стан «соціальної дезінтеграції», коли відсутні культурні норми, цінності та суспільні відносини, слабкий або суперечливий. Цей стан, який називається аномією, є основною причиною аномальної поведінки.

Вивчення цього питання є надзвичайно важливим для сучасного суспільства, оскільки існуюча в сучасному суспільстві правова система має слабку здатність ефективно впливати на девіантну особистість. Зокрема, їхня криза пов'язана з тривалою історією вітчизняної науки, яка не враховує належним чином широкі

європейські філософсько-правові погляди, які вузько інтерпретуються в контексті основних ідеологій.

Аналіз і вітчизняних, і зарубіжних наукових джерел дає змогу зробити висновок про множинність теоретичних підходів щодо опису досліджуваного соціального об'єкта (у концептуальному полі біхевіоризму, феноменології чи структурно-функціонального аналізу), також тематичну різноманітність його проблемних опрацювань (причини девіантної поведінки, дезорганізація та девіантність, умови соціалізації як чинник девіації, генезис і кореляційні залежності між системою очікувань суспільства і поведінкою особи, девіантність творчої особистості, соціальна девіація, адаптація та соціальна норма, соціальні санкції та соціальний контроль тощо).

Список використаних джерел

1. Гарасимів Т.З. Природні та соціальні детермінанти формування девіантної поведінки людини: філософсько-правовий вимір : монографія. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 420 с.
2. Знаковська Н.М. Проблеми девіантної поведінки в сучасному українському молодіжному середовищі. Соціологія. 2014. № 6 (110). Червень. С. 90–95
3. Дюркгейм Е. Про поділ суспільної праці. Метод соціології; пер. з фр. М., 1991. 76 с
4. Великий тлумачний психологічний словник; [Пер. з англ.]. – Т. 1, (А–О). АСТ, Вече, 2003. 592 с.
5. Чайковська О.М. Складові системи чинників девіантної поведінки підлітків. Збірник наукових праць КПНУ імені Івана Огієнка Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Проблеми сучасної психології. 2015. Вип. 28. С. 627–637.